

dás történt a fának vegy-műtani használatára vonatkozólag?”

A congressus tudomásul vette előadó jelentését, melyből megemlítést érdemel azon kijelentése, hogy a cellulozegyártás ma is jelentékeny famennyiséget fogyaszt, s hogy csak idő kérdése, mikor veszi kezdetét a szesz gyári előállítása fából. Azt jövendőli, hogy a szeszgyártásban nem sokára jelentékeny változás fog beállani.

A Vas- és Zalavármegyében törvényellenesen felosztott urbéres erdők egyesítéséről és kezeléséről.

Irta: Csarny Győző, m. kir. helyettes erdőgondnok.

Az 1871. évi LIII. törvénycikk, mely az urbéri rendezés alá eső s a volt jobbágyok számára faizási jogosultság fejében kihalandó erdőtér mennyiségének és elhelyezésének megállapításáról intézkedik, elrendeli azt is, hogy a volt urbéresnek számára kihalandó erdőtér mint ezeknek »közös erdeje kezelendő s hogy a gazdálkodás az ily erdőre nézve a fennálló vagy ezután kibocsátandó szabályok szerint a közigazgatási hatóságok felügyelete alatt gyakorlandó.“

Az erdőtörvény (1879. évi XXXI. tv. cikk) érintetlenül hagyja az imént említett törvény rendelkezését; azonkívül — és pedig függetlenül attól — az erdők fentartására és kezelésére vonatkozó általános rendelkezései mellett különösen elrendeli, hogy az urbéri birtokrendezés folytán kihalott s az 1871. évi L. III. t. cz. fentebb idézett §-a szerint közös urbéri erdő rendszeres gazdasági üzemterv szerint kezeltesék.

A volt urbéreseknek a faizási jogosultság fejében

nyert urbéri erdők feletti rendelkezési jogát tehát már az 1871. évi LIII. törvényczikk korlátok közé szorította, mintegy utját szegni akarva az önkénynek és az ebből eredő ballépéseknek, a mik rendesen rossz következményekkel szoktak járni. Erdejüket azonban a volt urbéressek maguk közt sok helyen felosztották és pedig némely vidéken mindjárt az urbéri egyezség megkötése után. Más helyen azonban csak később történt meg ez a felosztás; sőt még az 1871-iki urbéri törvény életbeléptetése után is fordult elő itt-ott ilyen eset.

Az erdőfelosztásnak oka hihetőleg sokfelé az volt, hogy a lakosok mezőgazdasági művelés alatt álló területüket a túlnépesedés folytán kevésnek találták s a bajon a közös birtok felosztásával akartak segíteni azon reményben, hogy a felosztás után osztlékuknak mezőgazdasági művelésére többé-kevésbé alkalmas kisebb-nagyobb részét az erdőtől elvonhatják. Néhol azonban az osztozkodó urbéressek a felosztott erdőből semmit sem irtottak ki, a mi arra enged következtetni, hogy a felosztást ezek csakis azért szorgalmazták, hogy azután a korlátlan tulajdonukba jutó területrészeket kényük-kedvük szerint, szabadon gazdálkodhassanak. Egyébiránt az urbéres erdők felosztását nagyon elősegítette némely mérnök haszonlesése, ki a népet a felosztás törvényellenességéről fel nem világosítván, ilyen munkát elvállalt, sőt még rá is beszélt a volt urbéreseket a felosztásra. Továbbá közreműködött még az is, hogy az ellenőrzésre hivatott közigazgatási hatóságok a felügyelet gyakorlását nem végezték megfelelő erélyességgel.

Az urb. erdők különben bizonyos körülmények között feloszthatók hatósági engedéllyel is; azon erdők pedig, melyeket a volt urbéressek az 1871. évi LIII. t. czikk életbelépte előtt felosztottak s a részesedett jogosultak

azoknak egyes részleteit külön-külön nevükre telekkönyvezteték, az erdőtörvénynek egyéb urbéri erdőkre vonatkozó rendelkezései alól kivétettek, vagyis eltekintve eredeti jogi minőségüktől, csak mint magántulajdont képező erdőterületek vétetnek számításba. Olyan erdők azonban, melyek ugyan már az idézett törvény életbelépte előtt osztattak fel, de az egyesek nevére, mint különálló birtoktestek, nem telekkönyveztettek vagy az idézett törvény életbelépése után és e mellett hatósági engedély nélkül osztattak fel, tehát a törvénnyel szemben még, mint közös birtokok, szerepelnek: a természetben is újra közös birtokokká egyesítendők s azután, mint ilyenek, rendszeres gazdasági üzemterv szerint kezelendők.

Szükségesnek tartom még annak felemlítését is, hogy a telekkönyv lapjain a tulajdonosoknak a közös erdőben való részesedési aránya általában kitüntetve szokott lenni, a mi ugyan az egyeseket részletenkint megillető tulajdonjog telekkönyvezésének tekintendő, tényleges felosztásnak azonban nem nevezhető. Egyik urbéres sem tudja a helyszínén kimutatni, hol van erdeje, mert maga a birtok a természetben szét nem is tagoltatott, de igenis tudja azt, hogy a jövedelem hányad része jut neki. Ilyenkor tehát az urbéres csak a haszonélvezeti jog felett rendelkezhetik, s ezt akár el is idegenítheti, a nélkül azonban, hogy az erdőnek közös birtok volta megszűnne.

A gyakorlatban sok olyan eset fordulhat elő, hogy az erdőtörvénynek előbb érintett rendelkezése tényleg széttagolt erdők közössé tételét teszi szükségessé. Miután pedig az ily hatósági engedély nélkül felosztott erdőkben az egymástól eltérő gazdálkodás miatt vagyis abból kifolyólag, hogy egy-egy birtokos a számára kihatított erdőrészt szálalva, a másik meg talán vágásszerűen kezelve használta, továbbá

hogy az egyik teljesen, a másik részben már ki is irtotta erdőjutalékát: oly állapot jött létre, hogy az ilyen erdők egyesítése és ezzel kapcsolatban a birtokviszonyoknak rendezése csak különleges intézkedéseknek alkalmazásba vételével foganatosítható úgy, hogy az eljárás sikere kielégítő legyen.

Hazánkban urbéri erdő majdnem minden vidéken van — s így a hatósági engedély nélkül történt felosztásnak és ebből folyólag a törvény értelmében szorgalmazandó újra-egyesítésnek kérdése sok helyen felmerülhet. Azt hiszem tehát, hogy nem lesz egészen érdektelen, ha a következőkben vázlatosan leírom azon eljárásokat, melyek alkalmazását a zala- és vasvármegyei, hatósági engedély nélkül felosztott urbéres erdők egyesítésénél láttam.

A hatósági engedély nélkül felosztott, volt urbéres erdők birtokviszonyainak rendezése a rendszeres gazdasági üzemtervek készítésével kapcsolatosan, de természetesen, mint annak előmunkálata szokott végrehajtatni. Mindenekelőtt azok a hiteles adatok puhatoltatnak ki, melyek az urbarialis viszonyokra és azoknak mikénti rendezésére vonatkoznak, melyekből egyuttal pontosan és megbízhatóan megállapítható az a terület is, mely egyesítendő, illetőleg berendezendő lesz. Megvizsgáljuk tehát és pedig rendszerint helyszíni szemlével kapcsolatosan, hogy az urbéri egyezségben vagy az urbéri rendezésre vonatkozó törvényszéki ítéletben milyen minőségű s mily számú telek után s telkenként hány hold erdő adatott a volt urbéreseknek faizási jogosultságuk fejében — vagy azt, hogy az erdő- és legelőilletőség együttesen hasítottatott-e ki és hogy künn a természetben is mindjárt az egyezség létrejötte vagy az ítélet kimondása után elkülönített-e egymástól?

Továbbá, hogy az erdő felosztása mely évben és mily

ezélből, feltétlenül-e vagy csak legeltetés vagy alomgyűjtés céljából történt, végül ha még irtások is fordulnak elő, vajjon az egyes erdőrészletek kiirtása mikor s mily kiterjedésben foganasítottatott.

Mindezekből a berendezendő birtok jogi minőségét s kiterjedését már ismervén, megvizsgáljuk a berendezés tárgyát képező erdőn lévő állabokat, megállapítjuk az előforduló fanemeket, és azok korát, valamint a talaj minőségére nézve azt, vajjon feltétlen vagy nem feltétlen erdőtalajjal van-e dolgunk?

A tájékozás mindezekről azért szükséges, hogy a békés uton megkísérlendő egyesítés tárgyában gyűlésre hívott urbéresek elé legalább vázlatos tervet nyujthassunk az átmeneti idő alatt követendő gazdálkodási módról s különösen arról, hogy a haszonélvezetben az egyesek miként fognak részesülni a nélkül, hogy bármelyik birtokos megkárosodnék, s álláspontunkat biztosan megválaszthassuk arra az esetre is, ha a felosztás mellett az urbéresek mégis konokul megmaradnának, mikor azután a feltétlen erdőtalajon álló urb. erdőknek a törvényben és törvényes intézkedésekben gyökerező feloszthatlanságáról őket felvilágosítván szándékuk sikertelenségét kimutathatjuk és vonakodásuk káros következményeiről őket meggyőzhetjük.

Az erdő egyesítését célzó tárgyalások a földmvelési ministerium 33192/888. számú utasításához képest a főszolgabíróóság közbenjöttével indittatnak meg és lehetőleg békés uton vitetnek keresztül oly formán, hogy a lehetőség szerint az urbéresek minden tagját gyűlésre híván, általuk „barátságos megegyezés» alapján kiállított »kötelező nyilatkozat“-ot iratunk alá.

A tárgyalás alkalmával felvett jegyzőkönyv, mely az említett nyilatkozatot is tartalmazza, a közigazgatási bizott-

ság elé terjesztetik, mely erdészeti bizottságával azt tárgyalás alá véteti és a létrejött megegyezést az erdőfelügyelőség véleményének meghallgatásával elfogadja vagy elutasítja, illetőleg új egyezkedést rendel el. Végül azután felsőbb jóváhagyás végett az egyesítés tervét az előbb említett illetékes ministerium elé terjeszti fel.

Az erdők fenntartására irányuló törekvésből folyólag természetesen arra kell a szakközegnek törekednie, hogy a széttagolt erdő egyesítése, tekintettel a birtokosok jól fel fogott érdekeire, minden eszköz felhasználásával kivihető legyen, eltekintve azon ritkább esetektől, mikor a felosztás bizonyos helyi okokból hasznosnak mutatkozik és azt a talaj viszonyok meg is engedik.

E tekintetben mégis van valami megjegyezni valónk.

Fentebb ugyanis azt mondtuk, hogy a felosztott erdők egyesítése lehetőleg barátságos uton viendő keresztül. Ez azonban távolról sem amiatt történik, mintha ilyen alkudozásokra, egyezkedésekre a magunk részéről elkerülhetlenül utalva lennénk; de azért, hogy a felosztás okszerűtlenségét és káros következményeit a birtokosokkal megismertetvén, őket a jó gazdálkodási mód előnyeiről és a közös kezelésből rájuk háramló haszonról felvilágosítván, előttük az erdő egyesítését kívánatossá tegyük.

Ezeket elérve, a birtokosoknak a közös gazdálkodás iránti hajlamát ébresztjük fel, a mi viszonyaikat, foglalkozásukat és megélhetési forrásaikat tekintve, nagy fontossággal bír, annál is inkább, mert felvetett kérdésünkben erdőről, tehát oly vagyonról van szó, melynek kezelésénél és használatánál, még ha az nagyobb terjedelmű is, a lelki ismeretlen vagy előrelátás nélküli könnyelmű gazdálkodás feltétlenül és igen érezhetően megbosszulja magát; azután meg sok későbbi kellemetlenségtől s mondhatni kártól ment-

hetjük meg a birtokosokat, akik — ez már csak úgy van — szívesebben teszik meg azt, a mire maguk határozzák el magukat, mint azt, mit kényszerítve teljesítenek.

A tárgyalásnál különben a birtokosok az egyesítést majd minden esetben hevesen ellenzik és pedig többnyire a miatt, mert a míg az egyik birtokos erdőrésztét megkímélte, addig a másik nagy részben kihasználta vagy szántófölddé átalakította s így az egyes részletekből némelyek kisebb, mások nagyobb hasznot huztak a lefolyt idő alatt. Szerintök tehát azon birtokos, ki erdejét kímélte, ki nem vágta: érzékenyen károsulna mások előnyére. E tekintetben tehát felvilágosítandók a volt urbéresesek, hogy az erdő egyesítésénél valamennyi urbéres érdeke a lehető legmegtérülőbb kielégítésre fog találni azzal, hogy az erdőt bizonyos idő, átmeneti fordá alatt oly módon fogják kihasználni, hogy a birtokosok új — ideiglenes, jobban mondva átmeneti — részesedési arányának megállapításánál az eddigi használatok mennyisége, tehát az egyesek birtokában volt erdőrészt állapota számításba vétetvén, az illető annál nagyobb haszonélvezetet fog huzni, minél kevesebb hasznot huzott előbb és — viszont.

Ha a birtokosokat sikerül az egyesítésre barátságos uton rábírnunk, úgy már hozzá láthatunk az egyesítési tervnek tüzetesebb kidolgozásához, a mi a gyakorlatban az ideiglenes gazd. tervnek elkészítésében nyer kifejezést, hogy addig is, míg a rendsz. gazd. üzemterv jóváhagyatik, a kezelés a kitűzött célnek megfelelő legyen.

Megtörténhetik, hogy a v. urbéresesek a jó szóra, tanácsra mitsem hajtanak s a felosztás mellett minden áron megmaradni akarnának. Ekkor aztán már azon eszközökhöz kell nyulnunk, melyek bőven rendelkezésünkre állanak arra, hogy az önkény s a rosszakarattal párosult elfogultság tul-

kapásai ellen az erdő- és nemzetgazdasági érdekeket megóvhassuk s az akaratoskodó urbéreseket saját javukra és érdekükben a jóra kényszerithessük. Mert hiszen ott van az erdőtörvény, mely a feltétlen erdőtalaju területeknek állandóan erdőként leendő miveltetését, s ha ilyenek kiirtattak volna, azok újra erdősítését elrendeli; a minek következtében azután még a legelő területek kiirtása is tilos, ha azok fával borítva feltétlen erdőtalajon adattak ki; ott van azután még az 1871. évi LIII. t.-czikk, melyből a jogtalanul, engedély nélkül s egyszersmind okszerűtlenül felosztott erdők közössé tétele magától értetődik, minthogy egyik §-ában feltétlenül megköveteli, hogy az urbéreseknek erdőilletősége közösen kezeltessek.

Ezek alapján az egyesítés a tulajdonosok beleegyezése nélkül is végrehajtható, sőt, amennyiben ezen kötelezettség alól maga a törvény fel nem ment, a tulajdonosok ellenkezése daczára is törvényes erővel végrehajtható.

Az egyesítésnél — erdőgazdasági szempontból véve — az eljárás ekkor is ugyanaz marad, csak hogy az urbéreseknek, azok hajthatlanabb részének vagy egyes tagjának további ellenkezését, a mi ezentúl már csak erdőrendészeti áthágásban nyilvánulhat, nem szabad már tovább tünnünk, de nem is lehet, mert a törvény minden erdőrendészeti áthágásnak szigorú büntetését rendeli el.

* * *

A felosztott erdők egyesítésénél követendő eljárást behatóbban részletezni alig lehet. Az előforduló esetek annyira eltérők s egymástól annyira különböznek, hogy emiatt az alábbiakban csak néhány oly esetet igyekezem felhozni, melyek mintegy a főbb változatokat képviselve, a különleges esetekre nézve is legvilágosabb átnézetet s utmutatást nyújthatnak.

Ily főesetek lennének a következők:

4) A törvényellenes felosztás a földtulajdonra és annak használatára nézve egyaránt megtörtént; e mellett

1. a legelő- és erdőilletőség között lévő arány ismeretes, és a két illetőség külön adatván ki, külön is osztott fel;

2. a legelő és erdőilletőség között lévő arány ismeretes, de minthogy az elkülönítés a természetben nem történt meg, később az összes terület felosztott;

3. a két illetőség között levő arány nem ismeretes és az egész urbéri terület felosztott.

Az első esetben, ha a volt urbéresék felosztott erdeje egy tagban van s legnagyobbrészt vágható állatokból áll — a közössé tétel szempontjából a vágások, keresztül fektetve minden osztály-részen, a felosztási vonalak irányában tervezendők úgy, hogy minden urbéres a számára kiosztott területen létező fatömeget külön kihasználhassa; így az egész átmeneti fordá alatt lesz faosztalékja, feltéve természetesen, hogy már előbb ki nem használta erdejét. A vágásterületek beerdősítésében a jogosultak együttesen vesznek részt, s nem a mily mértékben az illető vágásterület osztalékukra kiterjed, megjegyezvén, hogy az egészen kiirtott és talán már egyéb módon művelt és használt erdő-részletek, melyek az erdő állományhoz feltétlenül visszaesatolandók, a törvény szabta idő, illetőleg a viszonyok szerint megállapítandó 1—2 évnyi idő alatt teljesen beerdősítettnek az illető urbéres által.

Ha az erdő két darabból áll, pl. volt urbéresék és zselérek erdeje vagy az több tagban fekszik úgy, hogy a birtokok egyik csoportjának erdőosztaléka ebben, a másik csoporté pedig amabban a tagban terül el, akkor két vagy több vágássorozat képzése válik szükségessé, melyekben

az erdőrészek egymástól ugyan elkülönítve, de, ha csak lehet, egy üzemosztályba sorozva, tehát egymással összhangzatosan kezelendők. Az átmeneti forda után pedig a két vágássorozat egybeolvad és a közös tulajdon kezelése ezentul már semmit sem különbözik a hasonló minőségű közbirtokossági erdőkétől.

Ha az egész erdő tulnyomóan fiatal állabokból áll, de helyenkint elszórva elegendő számú öregebb fa található, akkor rövid 5—10—15 éves átmeneti idő választatván, az illető birtokosok által a vágásterületen egyelőre csak a pl. 30 évesnél idősebb fák használhatók ki.

Ha ezen utóbb felvett esethez még az is hozzájárul, hogy az erdőben irtások vannak, s a terület oly szétdarabolt, hogy a vágásoknak a fentemlített módon történő vezetése igen nehéz lenne, ott az erdő egyesítése azonnal megtörténhet. A rendes vágás ekkor — az állabok korához mérten 10—20—30 évig szünetel s csak a rendes gyéritések eszközöltetnek az utolsó egy vagy két évtized leforgása alatt. A kiirtott területeknek beerdősítésére megállapítandó idő 6 évnél tovább természetesen sehol sem terjedhet. A fentemlített használati időszak letelte után, tekintettel az időközben már beerdősült s fiatalos állabokkal ellepelt területekre és mivel az évi fahozam miként való értékesítésében a birtokosok szabadon rendelkeznek, czélszerű őket felszóllítani annak kimondására, hogy azon egyének, kik részletüket előbb kiirtották, az őket birtokarányban megillető s a szakszerűleg kitüzött vágásterületen lévő évi fahozamnak csak felét vagy bizonyos hányadát kapják az első forda alatt.

A mi a már többször említett egyesítési időszakokat vagy átmeneti fordát illeti, ugy ezt, ha csak lehet, hosszabbra mint rövidebbre kell szabni és pedig oly formán,

hogy ennek letelte után a rendes forda kezdetét vehesse. A meghatározásnál tekintetbe veendő az erdő területe, az állatok fatömege és kora, a fa iránt való kereslet, a birtokosok faszüksége és a cél, a miért az erdő az urbéresek birtokába került. Kisebb területnél rövidebbre, nagyobb fatömegnél hosszabbra szabandó az átmeneti idő. Ahol a fa iránt való kereslet nem nagy, az átmeneti forda hosszabbra szabandó.

A) 2. Sok esetben az erdő és a legelő illetőleg együttesen hasított ki, s bár ugyanakkor az illetőségek egymáshoz való aránya megállapított, az urbéresek később mégis az összes területet felosztották. Minthogy ilyenkor a felosztott területben a volt urbéresek legelő illetősége is bennfoglaltatik, az egyesítés egyszerűsítése végett először az összes erdő és legelő illetőségnek legelőerdővé való berendeztetésére szólíttatnak fel. Ha pedig ebbe a volt urbéresek bele nem egyeznek, akkor az urbéri egyességből vagy birói ítéletből a legelő és erdő illetőség közötti arányt megállapítván kiszámítjuk, hogy mekkora terület lesz az összterületből erdőilletőségeképpen kihatandó és mint közös erdő kezelendő.

A) 3. Néha az erdő- és legelőilletőség között az urbéri birtokrendezés alkalmával nem állapított meg az arány, vagy az erre vonatkozó okmányokat megtalálni nem lehet.

Az erdőilletőség megállapítása ez esetben ismét egyezkedés útján történik, megjegyezvén, hogy irányadóul e tekintetben a már fentebb is említett 1871. évi LIII. t. cz. 27—31. §. és 38—43., §. valamint a földmivelésügyi ministerium 27335/888 sz. rendelete szolgál, mely utóbbi elrendeli, hogy a területnek legalább $\frac{1}{3}$ -a erdőként kezeltesék.

Az erdő- és legelőilletőség közötti arány és ennek alapján a közösen kezelendő erdőterület nagysága ismertessé lévén, annak kihasítására kerül a sor, mi ha megtörtént, a további munkálatok azon az uton vezetnek tovább, melyet fennebb már részleteztünk.

Az erdő művelésre szánt területnek kihasításánál mindenesetre nagy figyelemmel kell eljárunk, szem előtt tartva, hogy a volt urbéreszek a legeltetésre vannak legjobban utalva és hogy a legeltetés alá máskülönbben is jobb talajú területek bocsátandók, mint erdőművelés alá.

Az utóbb említett esetekben gyakran az egész terület vagy annak az erdőilletőségnél nagyobb része fával benövejtött az urbéreszek birtokába, ilyenkor az erdőképen leendő kezelésre kihasított területen a fahasználatnak nagyobb mérvű korlátozásával vagy éppen megfordítva, rövidebb átmeneti fordá alkalmazásával egybekötve eszközöljük az egyesítést a szerint, a mint a kihasított erdő területen fiatalabb vagy idősebb állabok vannak. Az első esetben, kivált ha még tisztások is fordulnak elő, melyek beerdősítésük után szintén, mint fiatalosok jönnek számításba, addig az ideig, a mikorra az erdőn vágható állabok lesznek és a kihasználást szünetelés nélkül, akadálytalanul lehet vezetni, az urbéreszek fajárandósága lehetőség szerint a legelő-területről pótolható. A második esetben az erdő rövid átmeneti fordával kihasználtatván, faszükségletüket később a legelőilletőségről fedezhetik az urbéreszek, akkor tehát, ha majd a fiatal állabokból köztes használatként nyerhető fatömeg elég nem lesz. A részesedési arány kiszámítása itt is az urbéreszek által eddig élvezett haszonvételek összehasonlítása útján történik.

B Az eddig tárgyalt esetek oly felosztott erdőkre vonatkoztak, hol az erdő hatósági engedély nélkül és egy-

szersmind teljesen felosztott s így is használtatott. Sok erdő azonban csupán alom- vagy erdei gyümölcsök gyűjtése végett osztatott fel. Az ilyenek egyesítése semmi különös nehézséggel nem jár akkor, ha a birtokosok a fát a szá- mukra kijelölt részleteken megkímélték. Az üzemberendezést úgy hajtjuk végre, mintha az erdő közös állapota meg nem is zavartatott volna, a különbség csak abban nyilvánul, hogy a jogosultak ezentúl a mellékhasználatot a főhasználat- tal együtt közösen és birtok aránylag, illetőleg jogosultságukhoz mértén gyakorolják. Gyakran azonban minden egyes birtokos a részére kihalított területen külön-külön fa-használatot is gyakorolt s e miatt az erdőben oly rendetlen állapot hozatott létre, hogy azt ily egyszerű eljárással közössé tenni nem lehet.

* * *

A felosztott erdők birtokviszonyainak rendezése az erdőterületnek megállapítása és annak a természetben is megtörtént kihalítása után a gazdasági terv elkészítésének mi sem áll utjában és az illető erdők rendszeres kezelése életbe lép.

A közössé tett erdőből — mint már említve volt — több vágássorozatot alkotunk, a szerint, a mint esetleg többféle jogczim (volt urbéresek, zsellérek, község) fordul elő vagy az erdő több darabban fekszik, vagy ha az urbéresek által annak egyik része jobban, másik fele pedig kevésbé használtatott ki s a kihalnivaló területeket annyi vágásterületre osztjuk, a hány év foglaltatik a tervezett átmeneti fordában. Ez a helyi viszonyokhoz képest szálerdő-üzemnél 20—60, sarjerdő-üzemnél 5—20 év között változik, de mindenesetre kevesebb az 60, illetőleg 20 évnél.

Az átmeneti idő leforgása után a közössé tett erdőben

a kihasználás szünetel vagy pedig, ha a szabályos állapot eléggé megközelítettnek vagyis a korfokokatok kedvező aránya eléretett volna, akkor a kihasználás egészen a rendes utra terelve az általában véve elérhető szabályos állapotnak megfelelően tovább folyhat.

Az e vidéken levő községi és urbéres erdők kezelésére vonatkozólag általánosságban még a következőket említhetem meg.

Ezek az erdők többnyire szálerdőüzemben a fokozatos felújító vágásmód elvei szerint kezeltetnek.

A mellékhasználatok közül a legeltetésnél is nagyobb szerepet játszik s a birtokosok előtt nagyobb fontosságú az alomszedés, e mellékhasználatot tehát a közel jövőben teljesen betiltani nem volna czélszerű. Először is az e vidéken divó különleges gazdasági viszonyoknál fogva, másrészt mert oly régi szokás, hogy annak egyszerre általános tilalmazása előreláthatólag nagyszámu erdőrendészeti áthágásra adna alkalmat.

Az alomszedés tehát ott, a hol azt a talaj- és termőhelyi viszonyok megengedik, a készülő gazdasági tervekbe, mint rendszeres mellékhasználat, fel is szokott vétetni, sőt néhol a kellő megszorítások mellett, vagyis a megállapított kezelési szabályzatok szigoru megtartásával már gyakorolják is ezt a mellékhasználatot, és pedig, ellenkezőleg annak régebbi korlátlan és szabálytalan gyakorlásával, oly módon, hogy az elő- és utókimélet alatt álló területrészek általános tilalmazása mellett a többi területnek egy és ugyanazon részletén csak minden 4-ik vagy 5-ik évben szabad ismét almot gyűjteni. Az alomgyűjtés e szerint, levonva az elő- és utókimélet alatt levő részeket a többi területnek $\frac{1}{4}$ — $\frac{1}{5}$ részére terjed ki évenként.

Vasgereblyék használata természetesen szigoruan tilos

s azonkívül a rosszabb termőhelyű erdőrészeken csak az előre megállapított mértékig szabad az almot összeszedni. Most még ugyan többször előfordul, hogy a birtokosok ezen megszorítások daczára az egész erdő talajáról, tehát annak tilalmazott részéről is hordják az almot, és ezzel erdőrendészeti áthágást követnek el.

Hanem az ilyen birtokosokat is szépen a rendre és erdejüknek kellő és kiméletes használatára szoktatja az a szigorú pénzbüntetés, mely ilyen esetekben a törvény szerint kiszabotni szokott.

A legeltetés, a hol ezt különleges gazdasági viszonyok nem követelik, teljesen tilalmazandó vagy legalább még szűkebb korlátok közé szorítandó és bizonyos tekintetben szabályozandó volna. A legtöbb helyen elkerülhetlenül nem szükséges, az a módja pedig, hogy néhol minden birtokos külön hajtatja legelőre a marháját, a birtokosok gyermekeire és fiatalabb eselédeire nézve erkölcsileg is káros, de hátrányos még a miatt is, mert még későbbben s nehezebben fog a nép rászokni a marha istállóztatására, a mi pedig, hol egyáltalán kivihető, mezőgazdasági és állattenyésztési szempontból csak előnyös lehet. Ezen kívül az erdő talaja s az állatok is megkiméltetnének a folytonos károsításoktól, miknek most kitéve vannak a nélkül, hogy a marha jól tartatnék.

Az erdősités legtöbb erdőben, de különösen a nagyobbakban a birtokosoknak legkevesebb költséget okozó fokozatos felújító vágásmód alkalmazásával természetes uton foganatosittatik s általában jól szokott sikerülni, a mi ugyan, tekintve azt, hogy Vasvármegyében nagyobbára az erdei fenyő képezi a fő fanemet, könnyen érthető. A helyenként mutatkozó hézagok rendszerint tölgyekkel, vagy a homokosabb helyeken gesztenyével pótoltatnak ki. A ki-

sebb kiterjedésű és erdei fenyő által alkotott erdőkben azonban, miután az öt évi előtilalom alatt az erdei fenyő elegendő előserdényt hoz létre, és a természetes beerdősülésre már ebből is bizton számíthatni, az évi vágásterületek gyakran magfák hátrahagyása nélkül egyszerre letaroltatnak.

A tölgnél s részben a lúcnál is az erdősítés jobbára mesterséges uton történik.

A nagyobb tisztás vagy olyan területek, melyekről az egyesítés alkalmával kiderült, hogy azok az erdőhöz tartoznak, habár kiirtatván, eddig mezőgazdasági művelés alatt állottak, mesterséges uton sorvetéssel vagy mezőgazdasági köztes használattal egybekötve erdősíttetnek be. Az erdősítésnek azt a módját, megfelelő talajon még a nagyobb vágásterületek felújítására is előnyösen lehet alkalmazni ott, a hol ezt a terepviszonyok is megengedik. Előnyei, hogy

1. a felújítás ezen a módon legbiztosabban történik;
2. hogy nagy segítség oly népes vidékekre nézve, hol élelem, szalma és takarmányhiány van;
3. az alomszedés az ily módon felújított vágásterületeken termett száraz takarmány segítségével az erdőkből remélhetőleg mindinkább kiszoríttatnék. A kapás-növények közül a csemetesorok közt kiválóan burgonya termelhető, mely növény ily célra talán a legjobbak egyike, mivel egyrészt kedvelt táplálékot képez, másrészt meg mivel a talajt is tisztán tartja s porhanyítja;
4. a rideg, nyers s kemény, tehát a levegő által csak kevésbé átjárható erdőtalaj ilyen megművelése által javulna, a minek természetes következménye a gyomoktól tisztán tartott és időnként megkapált csemetéknek vidám növekvése, erőteljes kifejlődése szokott lenni.

Az erdősítést ezen a módon különösen a zala-egerszegi, nagy-kanizsai, tapolczai s szombathelyi m. kir. erdőgondnokságokban több helyen gyakorolják.

A fanemeket illetőleg a helyi viszonyoknak leginkább megfelelő tölgy, szelid gesztenye, erdei- s lúcz fenyő tartatnak meg továbbra is fő fanem gyanánt, vagy telepítettnek meg a berendezés alatt álló erdőkben.

Az elősorolt fanemeket csakis elegyes állabokban lesz célszerű tenyészteni és pedig nemcsak azért, mert a tapasztalatok szerint a vegyes állabok tömegtermelése nagyobb, a fák fejlődése életrevalóbb, a különféle károsítások bekövetkezésének lehetősége kisebb stb., de különösen azért is, mivel a volt urbéreseknak rendszeren oly különféle minőségű és méretű épületfára s ugyanakkor még tűzifára is van szükségük, hogy e szükségletnek fedezése a legtöbb esetben alapul vett 80 éves fordá mellett az elegyes állabokból inkább lehetséges.

A legeltetés által megviselt tölgyerdőknek tülevelű fákkal való elegyítése a talaj jó karban tartására fog szolgálni. A tülevelekből képződött alom ugyanis hűvösebben és üdébben tartja a talajt. Különösen az erdei s lúcz fenyő elegyítése esetében, melyek tűikkel javítják azt, a talaj további elszegényedése, kellő zárlat biztosítása mellett, kizártnak tekinthető. Az erdei fenyőnek, melyet itt sokan gyomfának tekintenek, teljes kiküszöbölése nem volna célszerű, mert elég jó tűzi- s e vidéken igen kedvelt épületfa. Lombozata mint erdei alom, becses. Igen buján nő, tehát aránylag nagyobb mennyiségű fatömeg-termeléshez vezet.

A tiszta erdei fenyő állabokba, melyek a vas- és zalamegyei állami kezelés alatt levő erdők jelentékeny részét képezik — a tölgy s lúcz fog kellő arányban a szelid geszte-

nyével együtt a felújítás alkalmával betelepítettetni s az erdei fenyő ott, hol feladatát — a talaj javítását, — befejezte, áterdölések alkalmával a tölgy javára, szűkebb határok közé fog szoríttatni.

Hogy a tölgy és erdei fenyő elegeyen sikerrel tenyészthető, arra a szt.-gothárdi m. kir. erdőgondnokság területén is számos példa volna megtekinthető.

Végül érdemesnek tartom a megemlítésre, hogy különösen a volt urbéresek az állami kezeléssel szemben eleinte a legtöbb helyen gyanakodással viseltettek, s általános volt a hit, hogy „az állam el akarja venni erdeiket.“

Ez a balga felfogás azonban lassankint eloszlott.

Az erdők szakszerű kezelését a birtokosok megkedvelték, érdeklődésüket és megnyugvásukat — az erdők egyesítésénél követett igazságos eljárás, az erdő és legelő elkülönítésének díjtalan teljesítése, de különösen a kopár területeknek — mint a balatoni partoknak — beerdősítése, vizmosásos területek megkötése, a zalaegerszegi s tapolczai állami csemete-kertekben termelt különféle csemeték díjtalan kiosztása lépésről-lépésre meghódította.

Örömmel tapasztalható, hogy napról-napra szaporodik azok száma, kik az okszerű erdőgazdaság iránt fogékonnyá válva belátják, hogy az állam magasabb szempontból vállalta el az ily erdők kezelését s felügyeletét; kik az állami kezelés iránt bizalommal s jó reményekkel eltelve beismerik már, hogy csakis rendszeres kezelés által lehet a tulajdonjognak épségben tartása mellett az erdei fő- és mellékhasználatok jog- és szakszerű élvezését a nemzetgazdaság s jogos magánérdek igényeivel összeegyeztetni.